

HUHÁK HELÉNA

Az Orfeo kommunája

A késő Kádár-korszak politikai rendszerében kibontakozó társadalmi, kulturális folyamatok nyomán az 1970/80-as években a terek funkciói összekeveredtek és korábban nem tapasztalt térhasználati módok születtek. A központi kultúrpolitikával szemben létrejött alternatív, ellenzéki művészet működése során a magánlakások kiállítótérre, szamizdat szerkesztő- és elosztó-hellyé és színházi próbateremmé változtak. E jelenségek nemcsak a terekben, hanem a tereken keresztül is alakították a korszak mindennapjait és annak emlékezetét is.

Az alternatív színházi társulatok közül az Orfeo csoport az egyik legismertebb: tanulmányokat író történészek; interjúzó újságírók; film- és kiállítás rendezők tettek kísérletet annak az összetett és bonyolult alkotói tevékenységnek, közösségi életnek a megfejtésére, amely az Orfeo aktív korszakát jellemezte. Előadásom témája nem az Orfeo, hanem egy pilisborosjenői ikerház egyik épülete, amelyet történetesen az Orfeo-tagok építettek fel kétkezi munkával, majd „belakták” és „bedolgozták” magukat a kialakított terekbe, a maguk által készített téglákból épült falak közé.

A lakóhelyek komplex újraértelmezése egy megalapozott ideológiai háttérrel, gyakorlati programmal, ugyanakkor legendákkal átszótt, konfliktusokkal terhelt entitást hozott létre. A kommuna mint alternatív életforma a kulturális ellenállás részének tekinthető. A politikai rendőrség kulturális területen és ifjúsági ügyekben illetékes részlegei intenzív érdeklődést mutattak e lakóközösségek iránt, amelyek falai között rendszerellenes fiatalok ellenséges tevékenységét feltételezték.

Számos elemzési szempont közül leginkább a kommunabeli életmód mindennapjainak megragadására fókuszálok, ezen belül is arra keresve a választ, a kommunának helyet adó épületek, terek, berendezések alapján mi rekonstruálható a közösségi életből. Az állambiztonsági levéltár iratain keresztül pedig azt vizsgálhatjuk meg, a titkosrendőrség hogyan igyekezett az együttlakást tereit a társadalomra veszélyes nézetek forrás- és elosztóhelyeként ábrázolni.